Sveriges femte rapport till Europarådet under ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter

Detta är en sammanställning av Sveriges femte rapport till Europarådet under ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter som lämnades den 1 juni 2021. Innehållet beskriver utvecklingen under den aktuella granskningsperioden. För mer utförlig information hänvisas till den fullständiga rapporten på svenska och engelska. För bakgrundsinformation hänvisas till tidigare rapporter.

Bakgrundsinformation

De fem nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är dessutom erkända som ett urfolk. Många av de som tillhör en nationell minoritet talar något, ibland flera, av minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Förstärkta rättigheter gäller för finska, samiska och meänkieli inom särskilda förvaltningsområden som år 2020 omfattar 84 kommuner och 15 regioner. Dessa rättigheter innefattar bland annat att enskilda har rätt att använda sitt minoritetsspråk vid kontakter med förvaltningsmyndigheter vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med förvaltningsområdena samt rätt till förskola och äldreomsorg helt eller till väsentlig del på minoritetsspråken.

Den svenska minoritetspolitikens utveckling

Regeringen tillsatte år 2016 en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en stärkt minoritetspolitik. Regeringen lämnade i mars 2018 propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) till riksdagen. Propositionen innehåller den första delen av den reviderade minoritetspolitiken samt förstärkningar av minoritetslagen. I juni 2018 lämnade regeringen skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) till riksdagen. Skrivelsen utgör den andra delen av den reviderade minoritetspolitiken och är utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Regelbundna samråd och uppföljning

De ansvariga myndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ansvarar fortsatt för uppföljningen av minoritetspolitiken. Myndigheterna publicerar årligen en rapport om kommuners, regioners och statliga myndigheters tillämpning av lagen och efterlevnaden av ramkonventionen och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Ett av tre centrala områden inom minoritetspolitiken är delaktighet och inflytande. Uppföljningsmyndigheterna uppger att möjligheten till inflytande på kommunal och regional nivå ökar vilket bland annat tillskrivs de senaste ändringarna i lagen om nationella minoriteter

och minoritetsspråk. På nationell nivå genomför Regeringskansliet årliga samråd där ansvarigt statsråd eller statssekreterare deltar. Därutöver genomförs också särskilda samråd där behov uppstår i avgränsade frågor.

Inom arbetet med strategin för romsk inkludering hålls regelbundna möten med den av regeringen utsedda romska referensgruppen. Även inom andra processer, som den kommande utredningen av rennäringslagen har Regeringskansliet genomfört samråd.

Inom ramen för arbetet med den här rapporten genomfördes ett samråd med de riksorganisationer som företräder de nationella minoriteterna i Sverige. Samrådet ägde rum den 26 februari 2021 och utgick från de konkreta aspekter som minoritetsorganisationerna ansåg bör framkomma i rapporten.

Tillgänglig information om nationella minoriteters rättigheter

Av 3 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att förvaltningsmyndigheter, när det behövs, på lämpligt sätt ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt lagen. Detta innebär ett aktivt ansvar att tillhandahålla information om de rättigheter som tillkommer de nationella minoriteterna. Kännedom om vilka rättigheter en person har är av största vikt för möjligheten att utkräva dem.

Allt fler kommuner, regioner, myndigheter och länsstyrelser informerar om minoriteters rättigheter på minoritetsspråken. Den vanligaste informationsvägen är genom webbplatser men även sociala medier, lokaltidningar och möten används som informationskanaler.

Under covid-19-pandemin har samhällsviktig information också tillgängliggjorts på minoritetsspråk av ansvariga myndigheter.

Kunskapshöjande insatser

Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län är ansvariga för informations- och kunskapshöjande insatser till framför allt kommuner och myndigheter. För närvarande pågår ett omfattande utvecklingsarbete med en webbaserad grundutbildning om nationella minoriteters rättigheter.

Även de övriga 20 länsstyrelserna har ansvar för att sprida information, och under de senaste åren har en rad informationsinsatser genomförts för att öka kunskapen kring minoriteters rättigheter på lokal nivå.

Forum för levande historia är en myndighet under regeringen som bland annat har i uppdrag att motverka antiziganism och antisemitism. Myndigheten arbetar aktivt med informationsspridning och utställningar som rör den judiska och romska minoriteten.

ARTIKEL 1

Målet för politiken avseende nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Minoritetspolitiken är en integrerad del av politiken för de mänskliga rättigheterna och ett led i målet att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Den strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter som redovisades i Sveriges fjärde rapport ligger fast. Som ett led i detta beslutade regeringen i mars 2021 om en proposition om ett institut för mänskliga rättigheter.

Det nya institutet ska bland annat följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska också lämna förslag till regeringen om vilka åtgärder som behövs för att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Institutet för mänskliga rättigheter föreslås inrättas 1 januari 2022.

Urfolket samerna

Arbetet för att stärka de särskilda rättigheter som tillkommer urfolket samerna är prioriterat för regeringen. Ett led i det arbetet är den hemställan som inkommit från Sametinget med önskemål om att en sanningskommission ska etableras. Under 2020 och 2021 har Sametinget genomfört en förankringsprocess inom det samiska folket som redovisats till regeringen i mars 2021.

Ett lagförslag avseende en konsultationsordning ska läggas fram av regeringen i syfte att förstärka möjligheten till inflytande i relevanta processer. Dialogen med Sametinget och andra samiska organisationer är också en förutsättning för, och en grund i, arbetet med att forma samepolitiken.

För att stärka det samiska folkets rättigheter att bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv är en nordisk samekonvention central. Samiskt Parlamentariskt Råd har inkommit med en hemställan om att göra smärre korrigeringar i den slutförhandlade texten och frågan bereds nu inom respektive regeringskansli och sameting.

ARTIKEL 2

Inom samepolitikens område finns ett väl utvecklat och fungerande nordiskt samarbete mellan Norge, Finland och Sverige samt sametingen på tjänstemannanivå med därtill hörande möten mellan ansvariga ministrar och sametingspresidenter.

För romsk inkludering finns väl utvecklade nätverk på europeisk nivå. Regeringskansliet deltar i den europeiska plattformen för romers integrering (EU Platform for Roma Inclusion, NRCP) vilket är ett forum för erfarenhetsutbyte och samarbete om romers inkludering. Regeringskansliet deltar även i Europarådets expertgrupp (ADI-ROM) till styrkommittén Steering Committee on Anti-discrimination, Diversity and Inclusion (CDADI) inom

Europarådet.

ARTIKEL 4

Regeringen fortsätter arbetet för att säkerställa att diskrimineringslagen är så heltäckande som möjligt. Pågående utredning om vissa frågor i diskrimineringslagen har fått i uppdrag att bland annat ta ställning till hur diskrimineringsskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt.

Hälsan bland Sveriges nationella minoriteter

Rätten till hälsa värnas inom den svenska minoritetspolitiken. Hälsan bland minoriteterna är, med vissa undantag, god men varierar beroende på vilken minoritet som studeras.

Utöver den verksamhet som bedrivs i regioner och kommuner har flera myndigheter, främst Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten, viktiga uppgifter inom området hälso- och sjukvård och folkhälsa bland nationella minoriteter och urfolk.

Folkhälsomyndigheten har under ett flertal år även haft i uppdrag att utveckla den långsiktiga dialogen med de nationella minoriteterna. De senaste åren har myndigheten även haft i uppdrag att vidta åtgärder för att implementera minoritetslagen inom sitt verksamhetsområde med utgångspunkt från det minoritetspolitiska målet och dess tre delområden samt i uppdrag att utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde. Folkhälsomyndigheten har genom åren tagit fram rapporter som rör hälsotillståndet inom de nationella minoriteterna.

Merparten av Socialstyrelsens verksamhet berörs av minoritetspolitiken. Minoritetspolitiken ger avtryck i myndighetens verksamhet exempelvis i framtagande av handböcker, kunskapsstöd och utbildningsmaterial företrädesvis riktade till socialtjänsten. Detta gäller särskilt äldreomsorgen som omfattas av flera bestämmelser, men också övrig socialtjänst som exempelvis den sociala barn- och ungdomsvården.

De senaste åren har Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten även haft i uppdrag att, med utgångspunkt i minoritetspolitikens mål och delområden, tillsammans utveckla samarbetet myndigheterna emellan.

Under de senaste åren har flera insatser vidtagits för att förbättra hälsosituationen hos romer. Regeringen har bland annat uppdragit åt Länsstyrelsen i Stockholms län att genomföra insatser för att utbilda romska hälsoinspiratörer (2016–2018) samt uppdragit åt Socialstyrelsen att genomföra utbildningsinsatser riktade till socialtjänsten med särskilt fokus på romer (2016–2020).

Arbetet med strategin för romsk inkludering har fortsatt

Målet med strategin för romsk inkludering är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Utgångspunkten för arbetet med

strategin är att arbeta för att romer ska få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Flera myndigheter har haft uppdrag inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering 2016–2019.

En utredning har genomförts i syfte att utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas utifrån förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism (SOU 2016:44). Utredningen lämnade förslag om att inrätta en myndighet för romska frågor i juni 2019 (Ds 2019:15, Långsiktighet och stadga i arbetet framåt – en myndighet för romska frågor). Förslaget remitterades under hösten 2019 där samtliga romska civilsamhällesorganisationer som inkom med remissyttrande avstyrkte förslaget. Detta har även framkommit vid samråd med romska företrädare. Den romska minoritetens åsikter väger tungt och regeringen har i samråd med representanter för den romska minoriteten diskuterat hur utredningsförslaget om att inrätta en myndighet för romska frågor ska hanteras.

ARTIKEL 5

Samiskt inflytande och delaktighet

Av regeringsformen framgår att samerna är ett folk och att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Regeringen har de senaste åren fortsatt sitt kontinuerliga arbete för att stärka samernas ställning som urfolk och nationell minoritet.

En central del i arbetet är att stärka samiskt inflytande och delaktighet. En utredning som ska se över rennäringslagstiftningen från 1971 har nyligen tillsatts. Arbetet med att ta fram direktiven har skett i nära dialog med såväl Sametinget som företrädare för det samiska civila samhället.

Allmänhetens kännedom och attityd till bevarande av nationella minoriteters språk och kultur

Under 2020 har Institutet för språk och folkminnen, Isof, med hjälp av Kantar-Sifo och i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, genomfört en undersökning om allmänhetens kunskap om de nationella minoriteterna. I undersökningen har Sveriges befolknings kännedom om och attityd till bevarande av de nationella minoriteternas språk och kulturer uppmätts. Resultatet, som publicerades i februari 2021, visar att kännedomen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken ökat sedan den förra mätningen 2015, men bara marginellt i förhållande till resultatet 2010. Däremot ökar kännedomen märkbart bland unga (15–29 år). En mycket hög andel – ca 90 procent av de unga anser att det är ”ganska viktigt” eller ”mycket viktigt” att bevara minoriteternas språk och kulturer.

Samiskt språkcentrum har utvärderats och frågan om nya språkcentrum har utretts

Sedan 2009 finns två samiska språkcentrum med uppdrag att utveckla och stimulera till användning av det samiska språket och dess varieteter genom ett innovativt och framåtsyftande arbetssätt. Språkcentrummetodens betydelse för främjande av revitalisering har utvärderats inom ramen för en statlig utredning.

Regeringen gav 2018 Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att utreda formerna för hur språkcentrum för finska och meänkieli kan organiseras och utreda förutsättningarna för motsvarande funktioner för jiddisch och romani chib. Dessutom gavs Sametinget i uppdrag att utreda formerna för hur Samiskt språkcentrums verksamhet kan utvecklas för att främja fler samiska språkvarieteter.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) och Sametinget föreslår inrättandet av ytterligare sex språkcentrum: två för samiska (nord- och lulesamiska), ett för meänkieli, ett för jiddisch, ett för romani chib och ett för finska.

Förslag har lämnats till ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Regeringen bedömer att behovet av ett långsiktigt skydd av minoritetsspråken är stort. Under 2019 gavs Institutet för språk och folkminnen och Sametinget i uppdrag att lämna förslag till utformningen av ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Syftet med ett handlingsprogram är att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige. Myndigheterna föreslår i sin redovisning från 2020 en lång rad åtgärder som syftar till att stärka och bevara de nationella minoritetsspråken. Åtgärderna rör flera samhällssektorer och har stort fokus på utbildningsväsendet.

En sannings- och försoningskommission för tornedalingar, kväner och lantalaiset har tillsatts och förstudier pågår inför en samisk sanningskommission

Regeringen tillsatte den 19 mars 2020 en sannings- och försoningskommission för att utreda de historiska kränkningar och övergrepp som tornedalingar, kväner och lantalaiset har utsatts för. Kommissionen ska arbeta till 16 maj 2022 och har bland annat i uppdrag att öka kunskapen i samhället om minoriteten och dess historiska erfarenheter.

Insatser för nationella minoriteters kultur är prioriterade

Nationella minoriteters kultur och satsningar på de nationella minoritetsspråken är en central del av minoritetspolitiken. Statens kulturråd har 2021 som ett led i detta fått i uppdrag att redovisa vilka fortsatta insatser det finns behov av för att nå målen för minoritetspolitiken och strategin för romsk inkludering.

Det statliga stödet till det de nationella minoriteternas kulturverksamheter ökade med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Stödet syftar till att stärka, utveckla, synliggöra eller på annat sätt främja de nationella minoriteternas kultur och möjliggör för minoriteterna att själva kunna förmedla sin historia, sitt språk och sin identitet. Stödet fördelas av Statens kulturråd. Under år 2020 tilldelades också Sametinget 4 miljoner kronor för att användas specifikt som krisstöd till samisk kultur på grund av covid-19-pandemins konsekvenser. Ytterligare 10 miljoner kronor i stöd har hittills tilldelats myndigheten under 2021.

Litteratur, bibliotek och läsfrämjande insatser bidrar till revitalisering av minoritetsspråken

Statens kulturråd hade mellan 2017 och 2019 ett uppdrag att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken.

Kungl. biblioteket har på regeringens uppdrag (2015–2019) tagit fram ett förslag till nationell biblioteksstrategi. Ett av de förslag som redan har beslutats handlar om att stärka de nationella minoriteternas bibliotek. Regeringen beslutade i december 2020 om ett uppdrag till Kungl. biblioteket att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner.

Inkludering av minoriteters traditioner i det immateriella kulturarvet

Sveriges nationella förteckning över immateriellt kulturarv (levandetraditioner.se), som hålls samman av Institutet för språk och folkminnen, har de senaste åren fortsatt att utökas med traditioner i dialog med ideella organisationer i hela landet. Institutet för språk och folkminnen arbetar aktivt för ett större deltagande från de nationella minoriteterna i förteckningsarbetet, och har utvecklat särskilda metoder för detta, vilket resulterat i att såväl vissa romska som judiska traditioner tillkommit i förteckningen de senaste åren.

Sametinget har en viktig roll i tryggandet av det samiska immateriella kulturarvet. Därför har Sametinget i regleringsbrevet för 2021 fått ett återrapporteringskrav om att redovisa bland annat hur myndigheten under året har bidragit till det fortsatta genomförandet av konventionen i Sverige.

ARTIKEL 6

Genomförandet av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott fortsätter. Forum för levande historia har fortsatt i uppdrag att samordna och följa upp arbetet med den nationella planen.

Planen, som utgör ett samlat grepp om arbetet mot alla former av rasism och hatbrott, däribland antisemitism, antiziganism och rasism mot samer, har förstärkts. Från 2020 har 10 miljoner kronor extra tillförts planen vilket ger möjlighet till en fortsatt hög ambitionsnivå i ett mer långsiktigt arbete.

Arbetet mot antisemitism och för judisk säkerhet

Sedan 2015 har det funnits ett statsbidrag som syftat till att förbättra säkerheten för de statsbidragsberättigade trossamfunden, däribland Judiska centralrådet i Sverige. 2018 valde regeringen att bredda målgruppen så att alla civilsamhällsaktörer skulle kunna söka medel utifrån förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället. För budgetåret 2021 har regeringen anslagit 22 miljoner kronor till detta ändamål.

Utvecklingen av anmälda hatbrott

Under 2018 identifierade Brå 278 anmälningar om brott med antisemitiska motiv. Det är

53 procent fler än 2016, men på samma nivå som 2014 och 2015. Under 2018 identifierades 109 anmälningar om brott med antiromska motiv. Det är 31 procent färre än 2016, och det lägsta antalet anmälningar hittills. Det är inte möjligt att avgöra om förändringar i antalet anmälningar beror på förändringar i utsatthet, anmälningsbenägenhet eller hur hatbrott uppmärksammas i anmälningarna.

En parlamentariskt sammansatt kommitté, tillsatt av den svenska regeringen, har föreslagit att rasistiska organisationer ska förbjudas genom ny straffrättslig lagstiftning. Kommittén har föreslagit två nya brott i brottsbalken, organiserad rasism och stöd för organiserad rasism. Förslaget har remitterats.

ARTIKEL 9

Medier har en viktig roll i stärkandet av de nationella minoriteternas identitet och i arbetet med att revitalisera minoritetsspråken. Samtidigt har Sverige en långtgående press- och yttrandefrihet och har därför en mycket restriktiv syn på alla former av styrning av medier. Med detta sagt redogörs nedan för de främjande insatser som staten vidtagit på området.

Radio-och tv-sändningar på minoritetsspråk

Programverksamheten på de nationella minoritetsspråken är en viktig del av public serviceföretagens uppdrag. Verksamheten erbjuder möjligheter för personer som tillhör en språklig minoritet att stärka sin språkliga och kulturella hemvist och därigenom få bekräftelse genom konstnärliga upplevelser, nyheter och information i både radio och tv. Det är också ett sätt att synliggöra språken och därigenom de minoriteter som talar dem.

Under den föregående tillståndsperioden 2014–2019 ökade det samlade utbudet på de nationella minoritetsspråken från totalt 10 391 timmar år 2013 till 11 276 timmar år 2019. En ökning kan också noteras för varje enskilt språk.

Tidningar på minoritetsspråk

De lättnader i kriterierna för presstöd som gäller för tidningar på finska, samiska och meänkieli och som beskrivits i Sveriges tidigare rapport kvarstår. Det finns bland annat tidningar på finska som får presstöd. Det finns också en tidning som skriver delvis på finska och meänkieli som får begränsat driftsstöd.

Statens kulturråd fördelar stöd för produktion av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken eller som riktar sig till nationella minoriteter. Inom uppdraget som myndigheten haft 2017–2019 för att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk, framkom bland annat att folkbiblioteken saknat information om inköpskanaler för litteratur på nationella minoritetsspråk.

ARTIKEL 10

Institutet för språk och folkminnens språkvårdande arbete

Isof utarbetar och publicerar ordlistor inom olika prioriterade samhällsområden. Covid 19-pandemin har medfört att en rad nya begrepp och terminologi uppkommit i det offentliga. Isof har skapat coronaordlistor på finska, jiddisch, och romani chib.

De senaste åren har det publicerats en svensk-finsk omsorgsordlista, en biblioteksordlista och en socialordlista. En kyrkoordlista kommer snart att färdigställas. De senaste åren har olika ordlistor utarbetats på romska dialekter, till exempel skolordlistor, socialordlistor och omsorgsordlistor. På jiddisch publicerades under 2020 en jiddisch-svensk-jiddisch-ordlista. Både arbetet med undervisning och ordlistor underlättar för myndighetspersonal att använda de nationella minoritetsspråken inom den offentliga sektorn.

Äldreomsorg på minoritetsspråk

Den förstärkta lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2019 och innebär bland annat att rätten till äldreomsorg på finska, meänkieli respektive samiska ska gälla hela eller en väsentlig del av verksamheten. Tidigare omfattade rätten till äldreomsorg hela eller *delar av* verksamheten, vilket kunde verka hämmande för viljan att ta del av sådan omsorg. Ändringarna innebar även stärkta rättigheter vad gäller äldreomsorg på jiddisch och romani chib. Lagändringen innebar även att rätten till äldreomsorg ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Socialstyrelsen har under 2020 haft i uppdrag att implementera minoritetslagen på myndigheten och att utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde.

Socialstyrelsen har genomfört 8 samråd med minoriteterna och intervjuat regionerna i förvaltningsområdena under 2020. Myndigheten har tillsammans med minoriteterna kommit fram till att man bland annat ska följa upp skyldighetsbärarna inom den kommunala äldreomsorgen. Uppföljningen kommer att avse språk, kulturkompetens och bemötande och företrädare för minoriteterna kommer att vara involverade i hela processen från framtagande av frågor till analys av resultat och eventuella förslag på insatser.

Inom ramen för romsk inkludering har Socialstyrelsen tagit fram en rapport inom ett av de utpekade områdena i strategin, social omsorg och trygghet. Rapporten baseras på en intervjustudie med romer i fem av de tio kommuner som erhållit statsbidrag och en enkät ställd till socialtjänsten i de tio kommunerna. De verksamhetsområden som underlagsrapporten omfattar är bland annat äldreomsorg.

ARTIKEL 11

Isof:s arbete med ortnamn och personnamn

Isof fungerar som en rådgivande myndighet till Skatteverket i frågor som gäller språkliga och namnvetenskapliga perspektiv. Fortfarande återstår dock ett arbete med att integrera ett minoritets- och revitaliseringsperspektiv i samband med att ansökningar om personnamnsbyte prövas. Det är av stor vikt att personer med minoritetsbakgrund får möjlighet att återta sina namn för att kunna stärka sin minoritetsidentitet. Isof arbetar med att stärka och integrera minoritetsperspektivet i sättet man namnger i Sverige.

Genom Lantmäteriets arbete med att skapa nya kartdatabaser i skalområdet 1:10 000 och 1:50 000 möjliggörs en förtätning av ortnamn på minoritetsspråk i de flerspråkiga områdena. Önskemål om kartredovisning av namn på de olika minoritetsspråken inkommer med jämna mellanrum till Lantmäteriets ortnamnsfunktion. Namn kan även kanaliseras till Lantmäteriet via Sametinget. För närvarande är omkring 200 namn inom det meänkieliska området aktuella för språkgranskning hos Institutet för språk och folkminnen. Under den aktuella perioden har Lantmäteriet även slutfört ett arbete med omkodning. Ortnamn kodade med fel språkkod har kodats om till korrekt språkkod. Arbetet avslutades under 2019, och omfattade samtliga namn som redovisas i skala 1:10 000 inom minoritetsspråksområdena. I januari 2021 finns 34 974 namn kodade som antingen finska, meänkieli, nordsamiska, lulesamiska, umesamiska eller sydsamiska.

ARTIKEL 12

Undervisning i och om nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk

När det gäller stöd för undervisningen i och om nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk har Statens skolverk haft ett uppdrag om läromedel från 2013 och sedan dess tillhandahåller Statens skolverk läromedel i samtliga nationella minoritetsspråk.

I Skolverkets uppdrag om nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk som redovisades i maj 2021 ingår också frågan om tillgång till läromedel. Även Institutet för språk och folkminnen tillhandahåller läromedel om minoritetsspråk och om minoriteterna på sin hemsida. I regleringsbrevet för 2021 fick Sameskolstyrelsen förstärkta resurser att ta fram läromedel i samiska.

Grundskolans kursplaner har nyligen reviderats. Genom revideringen koncentrerades och förstärktes undervisningen om nationella minoriteter till framförallt samhällskunskap. Avsikten med förändringen är att mer tid ska kunna läggas på området när det koncentreras till ett ämne.

Utbildningsinsatser om de nationella minoriteterna

Statens skolverk har fått i uppdrag att genomföra insatser för att öka kunskapen i skolan om

romer som nationell minoritet. I uppdraget ingår att undersöka vilken form av stöd som redan finns i de kommuner som har ett pågående arbete för romsk inkludering för att sedan erbjuda ett stöd för ändamålet.

Information till enskilda personer om utbildningar i nationella minoritetsspråk

Sedan några år tillbaka har Universitets- och högskolerådet (UHR) via sina regleringsbrev haft i uppdrag att följa upp, analysera och redovisa sina internt och externt riktade insatser utifrån minoritetspolitikens mål.

Utbildningssituationen för romska barn

EU:s byrå för fundamentala rättigheter (FRA) har under 2019 genomfört en undersökning om romers situation i bland annat Sverige. Rapporten visar att 90 procent av de romska och resande barnen i åldrarna 4 till 6 år deltar i förskoleundervisning och 99 procent börjar i skolan. Rapporten visar att det största skälet till att dessa elever slutar före 15 års ålder är kränkande behandling. Varannan förälder till romska barn i Sverige i undersökningen uppger att barnen har utsatts för kränkande behandling, vilket är den högsta siffran vad gäller denna indikator i rapporten.

ARTIKEL 13

Det finns sex sverigefinska fristående skolor i Sverige med tillstånd från Skolinspektionen att bedriva tvåspråkig undervisning.

Rätten till modersmålsundervisning

Barn i förskolan har sedan den 1 januari 2019 rätt att utveckla sitt modersmål, vilket kan vara ett nationellt minoritetsspråk enligt 8 kap. 10 § skollagen. Enligt 8 kap. 12 a § skollagen ska en hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde erbjuda barn vars föräldrar begär det plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli eller samiska.

Elever, som tillhör någon av de nationella minoriteterna, har rätt till modersmålsundervisning även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, både i grundskolan och motsvarande skolformer samt i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Huvudmannen är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om endast en elev i huvudmannens skolor ansöker om undervisning i språket. Kravet på att det måste finnas en lämplig lärare gäller dock även för de nationella minoritetsspråken. Den begränsning som gäller att en elev bara kan få modersmålsundervisning i högst sju läsår om eleven får undervisningen utanför den garanterade undervisningstiden, är inte tillämplig för undervisningen i nationella minoritetsspråk. En romsk elev som kommer från utlandet kan även få modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl.

Gymnasieelever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till undervisning i modersmål, även om språket inte är elevernas dagliga umgängesspråk i hemmet. Eleven behöver dock ha goda kunskaper i språket. I gymnasieskolan och gymnasiesärskolan kan

eleven även läsa sitt nationella minoritetsspråk – finska, samiska, jiddisch, meänkieli eller romani chib som modernt språk.

Fjärrundervisning

För att ytterligare möjliggöra för elever att kunna läsa sitt nationella minoritetsspråk har det öppnats för att använda fjärrundervisning som undervisningsform. Möjligheten till fjärrundervisning i modersmål och moderna språk fördes in skollagen från och med den 1 juli 2015 och från och med den 1 januari 2021 utökades möjligheterna till fjärr- och distansundervisning i alla ämnen utom praktiskt-estetiska genom ett nytt kapitel i skollagen.

Skolverket har ett utpekat nationellt ansvar för samordning av frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken

Sedan 2019 har Statens skolverk ett samlat ansvar (sektorsansvar) för frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde vilket innefattar att verka samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter.

I sitt regleringsbrev för 2021 fick Skolverket också i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks.

Lärarförsörjning

Ett stort hinder för huvudmännen när de ska anordna undervisning i nationella minoritetsspråk, både ordinarie undervisning och fjärrundervisning, bristen på lärare. De lärare som är behöriga att undervisa i nationella minoritetsspråk arbetar i låg utsträckning heltid. Regeringen har tagit frågan om att öka antalet lärare med behörighet i minoritetsspråk vidare.

Det tidigare uppdraget till vissa lärosäten om att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i olika minoritetsspråk har reviderats från och med 2021; från formuleringen ”fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i [aktuellt minoritetsspråk]” till istället ”bedriva utvecklingsarbete och utbildning på vetenskaplig grund, däribland med sikte på lärarutbildningar. Arbetet ska främja undervisning i och på [aktuellt minoritetsspråk] i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan och högskolan.”. Det nya uppdraget föregicks även av ett skriftligt samråd med minoritetsorganisationerna.

Nytt för 2021 är också att även jiddisch omfattas av uppdraget om arbete med sikte på lärarutbildningar.

Sameskolstyrelsen har förstärkts

För att stärka den samiska undervisningen har regeringen under ett antal år ökat Sameskolstyrelsens förvaltningsanslag för att för 2021 uppgå till 58 miljoner kronor. Bland annat beslutades i budgetpropositionen för 2021 om en förstärkning i syfte till öka

Sameskolstyrelsens arbete med integrerad undervisning och till att förstärka läromedelsproduktionen på samiska.

ARTIKEL 15

Det allmännas samrådsskyldighet har förtydligats och stödmaterial har tagits fram

De nationella minoriteternas delaktighet och inflytande är en av hörnstenarna i den svenska minoritetspolitiken. Enligt minoritetslagen ska minoriteterna ges möjlighet till inflytande i frågor som rör dem. Dessutom åligger det förvaltningsmyndigheter att så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

De riksorganisationer som företräder de nationella minoriteterna kan få bidrag för sin verksamhet från Länsstyrelsen i Stockholms län. Bidraget uppgick år 2020 till 6,5 miljoner kronor och fördelas mellan 18 riksorganisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Regeringen har 2018 aviserat att ett liknande statsbidrag ska införas även för riksorganisationer som företräder samer. Flera av de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer uppbär bidrag för organisering från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. För år 2020 har också extra medel betalats ut till dessa ungdomsorganisationer med anledning av covid-19-pandemin.

ARTIKEL 18

Nordiskt Ämbetsmannaorgan för samiska frågor

Nordiskt ämbetsmannaorgan för samiska frågor (NÄS) bildades 2001 och består av tjänstemän från de tre nordiska ländernas regeringskanslier och sameting. Under senare år, när förhandlingarna om en nordisk samekonvention pågått, har betydelsen av NÄS-samarbetet minskat något då de flesta frågorna behandlas inom förhandlingarna om konventionen.

ILO 169

Regeringen kommer i enlighet med vad Sverige meddelat FN:s råd för mänskliga rättigheter att arbeta i riktning mot en ratifikation av konventionen ILO 169. En ratifikation av konventionen ILO 169 är dock ytterst en fråga för riksdagen att besluta om.

Nordiskt samarbete på språkområdet

Nordiska ministerrådet har inlett en satsning på att lyfta och stötta de nationella minoritetsspråken och övriga mindre språk i Norden genom projektet Små språk i Norden. Insatsen pågår fram till 2022 och syftet är att utveckla det nordiska arbetet med att stötta minoritetsspråken, och att öka intresset och kunskapen om hur utbildning och kultur kan stärka de mindre språken i Norden.